

ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ ԵՐԶԱՆԸ ԵՎ ՆՐԱ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Մարդ էակը իր ողջ կյանքի ընթացքում ձրգտում է հասնել բարոյական բարուն: Մարդու մեջ ի հայտ եկող բարոյական ձգտումը աստվածային պատգամների կենսագործմանը հասնելն է: Աստված բարոյական բարին է: Նրա սահմանած կյանքը մարդու համար անցնում է անկատարից դեպի կատարյալը, երկրայինից դեպի երկնայինը:

Այս մտածումներն են առաջանում մեր մեջ այս օրերին, երբ սկսվում է Մեծի պահոց շրջանը, որ իր ներշնչող հուպառատ մթնոլորտով ջերմացնում է մարդկանց մեղավոր հոգիները և թելադրում նրանց սթափվել մի պահ՝ մաքուր սրտով ու անմեղ հայացքով նայելու համար իրենց «Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տեր պորոթեանց»-ին (Եսայի 2—3):

Ճշմարիտ պահեցողության մասին Քրիստոս ասում է. «Եւ յորժամ պահիցեք, մի՛ լինիք իբրեւ վկեղծատրսն տրտմեալք, որ ապականեն վերեսս իրեանց, որպէս զի երեւեցին մարդկանց թէ պահիցեն. ամէն ասեմ ձեզ, այն իսկ են վարձք նոցա» (Մաթ. 23 16):

Պահքը ինքնըստինքյան ո՛չ առաքինություն է և ո՛չ էլ վարձք: Նա իր արժանիքը ուտանում է այն ժամանակ, երբ կատարվում է անկեղծ և հեզ սրտով: Օրինակ՝ Քրիստոս նկատում էր, որ պահքը փարիսեցիների մոտ ոչ թե բարեպաշտության անկեղծ դրսևորում էր, այլ՝ սնապաշտություն, որովհետև նրանց սրտերը լի էին մեծամտությամբ, իսկ իրենց դեմքի վրա աշխատում էին հեզություն արտահայտել: Նրանք ամեն ինչ անում էին ի ցույց մարդկանց: Հենց դրա համար էր, որ Փրկիչը պատվիրում էր տրտմած երեսների փոխարեն հեզ սիրտ ունենալ: Եվ վերջապես պահքը ի հաճույս մարդկանց չպիտի լինի, այլ՝ ի փառս Աստուծո: Քրիստոնեությունը սովորեցնում է, որ պահեցողությունը

բեռ չպիտի լինի մեզ համար, այլ՝ ուրախություն, սրբապա՛ն ուրախություն: Այդ է սովորեցնում մեզ նաև Եկեղեցին իր սահմանած կանոնով՝ պահոց օրերով:

Պահոց օրերին աշխատում ենք մեր ֆիզիկական մարմինը հեռու պահել հաճույքներից ու վայելքներից, իսկ հոգևոր կյանքը աճեցնել կրոնական խոկումներով ու պաշտամունքով: Այդպիսի երկար մի շրջանի է հրավիրում մեզ Մեծի պահոց ժամանակաշրջանը:

Բարեկենդանի զվարթ տոնակատարությանը հաջորդում են Մեծի պահոց լույթյան և խոկումի օրերը: Մարդկային կյանքը սովորաբար ընթանում է փոփոխություններով և վայրիվերումներով, հոգեկան մակընթացության և տեղատվության իրարահաջորդ փոփոխությամբ: անսուսն կրքի փոթորկումներին հաջորդում են զգաստության խաղաղ պահերը: Մեծի պահոց շրջանում Եկեղեցու կոչով հավատացյալները հրավիրվում են խոկումի ու աղոթքի, լույթյան ու խորհրդավոր առանձնության:

Իսկ ո՞րն է այդ խորհրդի նշանակությունը:

Փրկչի առաջնորդությամբ, նրա ցույց տված օրինակով, յուրաքանչյուր հավատացյալ մարդ աղոթքի ու խոկումի այդ շրջանը անցկացնում է ներքնապես մեկուսացած արտաքին աշխարհից:

Մարդը որպեսզի էլ ավելի կարողանա ճանաչել իրեն, որպեսզի կարողանա հասկանալ իր ներքին աշխարհից ծնունդ առած զգացումները, առանձնանում է՝ հեռանելով Եկեղեցու կոչին: Առանձնանալով՝ Աստուծո առաջ նա բացում է իր հոգին և հրեշտակների ներկայությամբ ապրում աղոթքի ու խոկումի մեծ շրջան, որ Հայ Եկեղեցու ընդունված է անվանել ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ քառասնօրյա շրջան:

Այդ շրջանը հնարավորություն է տալիս մարդուն ամփոփվելու ինքն իր մեջ, բաց անելու իր ներաշխարհը, պատասխանելու իրեն հուզող հապարավոր հարցերին և գտնելու այն ուղիղ ճանապարհը, որ կարող է իր կյանքը մոտեցնել աստվածային վեհ պատգամների իրագործմանը: Այդ շրջանում նա խորապես կապվում է Եկեղեցու հետ, ըմբռնում է՝ աղոթքի ջերմացնող պորությունը, սթափվում է մի պահ անցյալի իր մոլորություններից և արթնության աչքերով տեսնում բարու, արդարության և իմաստության Աստծուն: Այդ շրջանիկ ու լուսավոր ընդհանր նրա հոգում իշխում է բարոյական կատարելության գաղափարը, որին հասնելու համար նա անցնելու է քառասուրյա մի շրջան՝ հյուսված աղոթքներով ու շարականներով, ավետարանական ընթերցումներով, այնչսփ գեղեցիկ ու ազդեցիկ, տպավորիչ ու հափըշտակիչ, սրտաբուխ ու հոգեբուխ երգերով:

Շարականներ, մեղեդիներ, երգեր, ավետարանական ընթերցումներ, աղոթքներ, — ահա այն ամենը, որոնցով սնվելու և ծաղկելու է հավատացյալ մարդու հոգին քառասուրյա պահոց շրջանին՝ աղոթքի ու խոկումի հուպառատ պահերին:

Մեծի պահոց շրջանը իր խորհրդով, դրսևորման իր գեղեցիկ ձևերով քրիստոնյա մարդու համար շողեր է սփռում տարվա մնացած բոլոր օրերի վրա: Այդ շրջանը խորհրդողանշում է մեր Փրկչի՝ Քրիստոսի քառասուրյա ծննդավայրությունը: Չէ՞ որ Տերը փորձել է հետևյալ պատասխանը տվեց. «...գրեալ է՝ թե ո՛չ հացիս միայն կեցցե մարդ, այլ և մենայն բանիս, որ ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ» (Մատթ. Դ 4): Չէ՞ որ Տերը մկրտությունից անմիջապես հետո, թողնելով Գալիլեայի ջրերի և դաշտերի հոգեպմայլ տեսարանները, լքելով ժողովրդի բազմությունը, առանձնացավ անապատում:

Առանձնությունը մարդու համար ինքն իրեն գտնելու և ճանաչելու միջոց է: Առանձնության մեջ է, որ մարդ զգում է իր նմանի գեղեցկությունն ու վեհությունը, սկսում է սիրել նրան, նվիրվել նրան և նույնիսկ որոշ դեպքերում դիմել փոփոխության: Հիսուսի համար, իր առաքելությունը դեռ չսկսած, քառասուրյա առանձնությունը նրա պատրաստության շրջանն էր: Նաև իր առաքելության շրջանին նա հաճախ էր առանձնանում՝ աղոթելու, երկնային հորից ուժ ստանալու համար: Իր փորձության ժամանակ Հիսուս հաղթում է սատանային իր անձի մեջ, իսկ առաքելության ընթացքում նա ուզում էր հաղթել սատանային նաև մարդկանց մեջ: Չէ՞ որ տիեզերական կյանքը է՛լ ավելի կգեղեցկանար այդ հաղթությամբ: Հիսուս սկսում է իր ա-

ռաքելությունը և հաղթում: Նրա հաղթության շնորհիվ փրկվում է մարդկությունը: Ավանական ուժի պորության շնորհիվ միայն մարդն ընդունակ է ճանաչելու և գնահատելու հաղթության այդ մեծ նշանակությունը:

Մարդ միշտ ձգտում է կատարելության: Մարդու կյանքի նպատակը կատարելության հասնելն է. չէ՞ որ քրիստոնյայի ամբողջ կյանքի ընթացքը պիտի պսակվի այդ հանգըրվանում: Ունայնություն ունայնությանց կարող է համարել մարդը ամեն ինչ և իրեն մի չնչին մասնիկ՝ անհուն տիեզերքի անսահմանության մեջ: Բայց քրիստոնեության վեհ գաղափարների ճիշտ ըմբռնումը մարդուն բերում է ինքնաճանաչման, կատարյալին ձգտելու իմացության: Այդ ճանապարհին է ահու, որ մարդու համար մեծ դեր է խաղում աղոթքը:

Աղոթքը մարդու համար Աստուծո հետ հաղորդակցության միջոց է: Աղոթքը մարդու համար ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ «Սրտի խորքերից խոսք ընդ Աստուծո»։ Աղոթքն է Աստուծո ներկայությունը վայելելու միջոցը, նրա հետ շփվելու առիթը, նրանով ջերմանալու պահը, նրանից ներշնչվելու պատեհությունը: Մարդ աղոթքի միջոցով է, որ Աստծուն շարունակ զգում է իր մեջ: Նույնը նաև Հիսուս, որ ինքն իրեն Աստծու մեջ և Աստծուն իր մեջ էր զգում (Հովհ. ԺԷ 21):

Աղոթքի ազդեցությունը այնքան մեծ է մարդու վրա, որ հաճախ թվում է, թե հոգին անջատվելով մարմնից՝ ճախրում է կապույտ եթերում, հաղորդակից դառնալով հրեշտակներին: Ճշմարիտ աղոթքը մտքի բալասան է: Ճշմարիտ աղոթողի համար աղոթքը դառնում է ապաշխարության, զոջումի միջոց:

Իր էության խորքում այսպիսի պահեր է ապրել Նարեկացին: Նարեկացին այն կանթեղն է, որ լույսեր է ցողել սևակնած միջնադարի վրա: Նա այդ լույսերը առաքել է դարերին: Այդ լույսերի շառափներով մենք այսօր հագեցնում ենք մեր ծարաված հոգիները:

Նարեկացին իր խորության մեջ է նկարագրում մեղքը: Սակայն նա չի մնում սոսկ մեղքի նկարագրող, նա կոչ է անում հավատացյալին ապաշխարության. «Ձի Աստուած մեծագութ է եւ բազումողորմ»: Մեծ է Աստուծո սերը: Նարեկացին կոչ է անում բոլորին ապաշխարության: Ինչո՞ւ, որովհետև Աստուծո համար հաճելի է մեղավորի խոստովանությունը, ճշմարիտ ապաշխարողի ողբը ու աղաղակը: Չէ՞ որ ամեն ինչ կատարվում է զոջումի և սիրո միջոցով: Դրանից չէ՞, որ խուսափեց մեծամիտ փարիսեցին, իսկ անարգված մաքսավորը ընդունեց ապաշխարության կոչը և վերագտավ ինքն ի-

րեն: Այսպիսարությունը նոր կյանքի սկիզբն է: Մենք ամենքս էլ պետք է հեղուկամբ մոտենանք Աստծուն և, մաքսավորի նման, պաղատելով ասենք՝ «Աստուած, քառա պիս ցմեղատուր»: Երկնքի արքայության դռները բաց կլինեն մեր առջև, եթե մեր հանգանքները խոստովանելով՝ Աստուծո ողորմությանը հանձնենք մեզ: Հեղ և խոնարհ սրտով հանգանքը խոստովանելը առաջին պայմանն է, որ մենք պետք է կատարենք, որպեսզի, իբրև ժառանգորդ, քաղաքացի, երկնքի արքայություն կարողանանք մտնել:

Մեղքը միշտ ուղեկցում է մարդուն: Աղաւի մեղանշումով մեղանշեց ողջ մարդկությունը: Բայց չէ՞ որ հիվանդության հետ միշտ կա նաև բուժիչ բալասանը: Ինչպես դեղն է բուժում և ավանգնում մարմինը, այնպես էլ պղծումն ու խոստովանանքը բուժում են հոգին, իսկ աղոթքը՝ կենդանացնում և լուսավորում է այն:

*
* *
*

Մեծի պահոց շրջանը ընդգրկում է վեց կիրակի: Կիրակին նկատվում է հանգստյան օր, քրիստոնյա աշխարհի համար՝ նաև օրհնության, փրկության օր: Կիրակի օրը մարդիկ աշխարհային հոգսերը պետք է մի կողմ թողնեն և մտքով ու սրտով վերանան առ Աստված, որ ոգի է և խաղաղություն: Առաքյալը գրում է. «Մերձեցարուք առ Աստուած, եւ մերձեցի առ ձեզ» (Յակոբոս Դ 8):

Մեծի պահոց շրջանի վեց կիրակիների հետ կապված են աստվածաշնչական վեց պատմություններ: Արտաքնապես իրար հետ ոչ մի կապ չունեցող այդ վեց պատմությունները միմյանց հյուսված են օրգանապես, կարծես մի շղթայի վեց օղակներ լինեն:

Առաջին կիրակին Բարեկենդանի կիրակին է, դրախտային վարձության վայելումն է, որին հաջորդում է Արտաքսման կիրակին, որն արտահայտում է նախաստեղծների մեղանշումը և անհնապանդությունը: Երրորդ կիրակին Անառակի կիրակին է, որը պատմում է անառակ որդու մեղանշումին ու անհնապանդությանը հաջորդող անկեղծ պղծումը: Չորրորդը՝ Տնտեսի կիրակին, պատմում է մի աշխարհի որդու խորագիտության մասին, որից պետք է սովորեն լուստ որդիները: Հինգերորդը՝ Դատավորի կիրակին, պատմում է այրի կնոջ համբերության ու հարատևության մասին: Այդ պատմությունը սովորեցնում է աղոթքի մեջ անձանձրույթ լինել: Եվ, վերջապես, վեցերորդ կիրակին պատմում է Երկնային Թագավորի, անմահ Փեսայի երկրորդ գալստյան մասին:

Բուն Բարեկենդան.—Խորհրդանշում է նա-

խաստեղծների դրախտային վարձություններով ու վայելումներով լի կյանքը: Առաջին մարդիկ երջանիկ կյանք էին վարում, նրանց համար երկիրը անմահական մի պարտեզ էր: Աստուծո հետ ապրելը նրանց ամենամեծ երջանկությունն էր: Աստուծո ձայնը նրանց ականջին էր հասնում, իսկ սերը՝ սրտին: Նրանց օտար էր ամեն կարիք: Թե ո՞րն էր բարին և ո՞րն էր չարը, այդ նրանք չգիտեին, անմեղ վիճակի մեջ էին: Բայց անմեղությունը դեռևս սրբություն չէր:

Ամեղ վիճակը աստվածային պարզ և, իսկ սրբությունը մարդու ջանքով ձեռք բերված նկարագիր: Նախաստեղծները անհնապանդ են գտնվում:

Արտաքսման կիրակի.—Անհնապանդության հնարավորությունը միշտ առկա է մարդու մեջ, նույնպես և փորձությունը: Այն չպետք է պակասի: Փորձության մեջ է, որ մարդու ուժերը պորանում են, հավատարմությունը՝ ամրապնդվում: Սուրբ Գրքի փորձության պատմությունը այլաբանորեն յուրաքանչյուր անհատի փորձության պատմությունն է: Ամեն ոք իր երջանիկ օրերում իր դրախտն է ունեցել և կորցրել է այն: Ամեն մարդու կյանքի մեջ տնկված է գիտության, բարու և չարի ծառը: Ամեն մարդու էլ մոտենում է փորձության օձը, որպեսզի հեռացնի նրան Աստուծոց: Երբ հանգանքը վիշտ և տրամուշյուն է պատճառում, կյանքի ճանապարհի բաժանման տեղում Բերովբեն, կրակե սուրը ձեռքին կանգնած, ասում է յուրաքանչյուրին՝ դու պետք է առաջ գնաս, որովհետև ետ գնալ այլևս չես կարող: Մարդը պատվիրանապանց չէր լինի, եթե Աստծուն բարի հոր տեղ ընդուներ և նրա պատվիրաններն էլ փրկարար ճանաչեր: Սուրբ Գրքի փորձության պատմությունը ցույց է տալիս, որ մարդիկ արհամարհեցին Աստուծո պատվիրանը և հեռացան Աստծուց: Սակայն հանցավորը վերջ ի վերջո կգա այն գիտակցության, որ մարդկային սիրտը առանց Աստուծո խաղաղություն չի կարող գտնել, և առանց դարձի չի կարող փրկություն լինել:

Անառակի կիրակի.—Այս առակը մարդկային կյանքի և սրտի պատմությունն է: Այս առակը արտահայտում է քրիստոնեության ամբողջ էությունը: Սա մի ավետարան է Ավետարանի մեջ: Այստեղ պարզ երևում է, թե ինչպես որդին իր անմեղությամբ ընկնում է հանցանքի մեջ, թե ինչպես հանցանքը տանում է դեպի կործանում, կործանումը՝ դեպի ապաշխարություն, ապաշխարությունը՝ դեպի հավատ, իսկ հավատը՝ դեպի շնորհ: Առակի հերոս՝ կրտսեր որդու կյանքը անցնում է հետևյալ պատկերով. ա. Որդին հոր մոտ. բ. Որդին հեռանում է հորից. գ. Որդու

վերադարձն առ հայր: Առակը պարզ կերպով թելադրում է մեզ, որ մենք կարող ենք մխիթարվել Աստուծո հայրական գթառատ սիրով, որ մենք ուրախությամբ կընդունվենք Նրա արքայության մեջ, եթե ապաշխարությամբ դառնանք դեպի Աստված: Այստեղ չպետք է մոռանալ առակի խրատական բաժինը, հորդորական մասը, որ Աստված մեղավորին սառը և անգույթ կերպով չի մերժում իրենից, այլ ներում է նրան և խնդրությամբ ընդունում:

Տստեսի կիրակի.—Այս առակը լավ հասկանալու համար նախ ասենք, որ լուսո որդիները նրանք են, որ ճշմարիտ լույսով՝ Հիսուս Քրիստոսով լուսավորել են իրենք իրենց: Աշխարհի որդիները, հակառակը, ջանում են կուտակել հարստություն և կյանքի վայելքներ ձեռք բերել: Մի աշխարհի որդի, մի անիրավ տնտես, որ իր տիրոջը հապարու մի ձևերով խաբել էր, մի օր կանչվում է իր տիրոջ մոտ և գրկվում պաշտոնից: Սակայն տնտեսը խորագետ է գտնվում. տիրոջ մերժումը լսելուց հետո սկսում է ապագայի մասին մտածել: Ա. Որոնում է միջոցներ. բ. Չի մոլորվում. գ. Ընտրում է միջոցներից ամենալավը. դ. Գործադրում է իր ընտրած միջոցը. ե. Արագ կերպով գործին մասնակից է դարձնում նաև ուրիշներին: Տերը գտնում է իմաստուն ծառայի արարքը: Հիսուս ո՛չ խորագետ լուսո որդիներին հորդորում է վատ օրինակից լավն առնել, ոչ թե խորագետ լինել ստախոսության մեջ, այլ՝ ճշմարտության, ոչ թե խորագետ անհավատարմության մեջ, այլ՝ հավատարմության, ոչ թե անիրավության, այլ՝ իրավավարության: Ամեն ինչ ավելի լավ ընթացք կունենար, եթե լուսո որդիները աշխարհի որդիների նման խորագիտություն, եռանդ, հաստատականություն, արագ վճռականություն ունենային իրենց գործունեության մեջ:

Դատավորի կիրակի.—Մի դատավոր է լինում մի քաղաքի մեջ և մի աղքատ այրի: Այրին, անիրավության գոհ դառնալով, ուզում է, որ դատավորը իր դատը տեսնի. «Իսկ անիրաւ դատաւորին, որ ի քաղաք շինութեան մերոյ ոչ ունելով վերկիալ քո սուրբ, եւ անպատկառ ի մարդկանէ ոչ առնելով դատ վրկելոյն» (Շարակնոց): Թեպետև դատավորը երկար ժամանակ չէր ուզում դատը տեսնել, բայց և այնպես իր մտքում ասում էր՝ թեև Աստուծոց չեմ վախենում և մարդկանցից չեմ ամաչում, բայց այն բանի համար, որ այրի կինը ինձ հոգնեցնում է, նրա դատը կտեսնեմ:

Քրիստոս բացատրում է, որ Աստված արդարություն կանի իր ծառաներին, եթե նրանք գիշեր-ցերեկ աղոթեն և չձանձրանան:

Գալստյան կիրակի.—Աշխարհը իր գոյության ողջ ընթացքում շատ գալուստներ է տեսել, սակայն ոչ մի գալուստ չի ունեցել այնպիսի մեծ նշանակություն ու կարևորություն, որքան մեր Փրկչի՝ Հիսուս Քրիստոսի գալուստը: Բոլոր ժամանակներում եղել են մեծաձայն, շոնդալից գալուստներ, բայց ոչ մի գալուստ չի ունեցել այն փառքն ու նշանակությունը, որ ունեցավ մեր Տիրոջ գալուստը: Եկավ Փրկիչը, համբուրեց մարդկության ճակատը: Նրա դառնություններն ու տառապանքները, որպես փշե պսակ, դրեց իր ճակատին: Այդ գալուստը բացեց դրախտի դռները և քանդեց դժոխքի կապանքները: Նա եկավ ու հաստատեց նաև երկրորդ գալուստը, որին հավատում է ուղղափառ Եկեղեցին և մենք՝ նրա անդամներս:

Մեծի պահոց շրջանը հոգեկան և ֆիզիկական պատրաստության շրջան է՝ ընդունելու և փառաբանելու համար Հիսուսի հրաշափառ Հարությունը:

ՍՄԲԱՏ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ԱՐԻՍԱՆԿԵՍՅԱՆ

